भरतमुनिस्त्रेतायुगे नाट्यशास्त्रं प्राणैषीदिति प्रादर्शयं प्राक्। तेन स स्वोक्त्यैव त्रेतायुगीय इति निष्प्रत्यूहम्। एवं पाराशर्यो व्यासो द्वापरयुगे पुराणान्यकार्षीदिति तत्र तत्र प्रसिद्धम्। तदेतद्देवीभागवतेऽपि पठ्यते—

अष्टादश पुराणानि कृत्वा सत्यवतीसुतः।
भारताख्यानमतुलं चक्रे तदुपबृंहितम्॥
मन्वन्तरेषु सर्वेषु द्वापरे द्वापरे युगे।
प्रादुष्करोति धर्मार्थी पुराणानि यथाविधि॥'
(१ स्कं. ३ अ. १७-१८ श्लो०)

तेन प्रतिमन्वन्तरं द्वापरे द्वापरे युगे महापुराणानां प्रादुष्करणात्तन्मध्ये निर्विवादं परिगणितस्याग्नेयस्यापि प्रादुष्करणं क्रमारूढम्॥

इह कतिपये तु—

'आसन्मघासु मुनयः शासति पृथ्वीं युधिष्ठिरे नृपतौ।
षड्द्विकपञ्चद्वियुतः (२५२६) शककालस्तस्य राज्ञश्च॥'

इति वराह-मिहिरोक्त्या (बृ. सं. १३ अ. ३ श्लो.) युधिष्ठिरशकादौ ३१७९—२५२६=६५३ एतावत्कलिगतमधिगत्यैतावन्तं भारताहवकालं कलयन्ति। एतदुपजीव्य राजतरङ्गिण्यां कल्हणोऽपि—

'शतेषु षट्सु सार्धेषु त्र्यधिकेषु (६५३) च भूतले।
कलेर्गतेषु वर्षाणामभूवन्कुरुपाण्डवाः॥'

इत्याद्याह स्म। तेन शंतनु-भीष्मसमानकालिकस्य पाराशर्यस्य द्वापरे पुराणकरणं विरुद्धमिति चेदुच्यते—

शकारम्भे ३१७९ एतावत्कलिगतमासीद् इति ब्रह्मगुप्तादयो गाणितिकाः। तथाच पठ्यते ब्राह्मस्फुटसिद्धान्ते मध्यमाधिकारे—'गोऽगैकगुणाः शकान्तेऽब्दाः' इति। एवमेव सिद्धान्तशिरोमणावपि, एवमेव च चालुक्यवंशोद्भूतस्य श्रीपुलकेशिनो जैनमन्दिरस्थ-शिलालेखेऽपि—

त्रिंशत्सु त्रिसहस्रेषु भारतादाहवादितः।
सप्ताब्दशतयुक्तेषु गतेष्वब्देषु पञ्चसु (३७३५)॥
पञ्चाशत्सु कलौ काले षट्सु पञ्चशतासु च (५५६)।
समासु समतीतासु शकानामपि भूभुजाम्॥'

इत्यतः ३७३५-५५६=३१७९ पूर्वोक्तमेव कलिगतं सिद्ध्यति। तथा 'भारताद्दाहवादितः' इत्युक्त्या तत्रैव कुरुपाण्डवसत्तापि समायाति। तदेतद् आचार्यार्यभटेनापि स्वसिद्धान्ते (आर्यभटीये) दशगीतिकसूत्रेऽपि निरूपितम्—'गुरुदिवसाच्च भारतात्पूर्वम्' इति। "कदैवमित्यत्राह—कल्पादेर्भारताद् गुरुदिवसात् पूर्वमिति। भारता युधिष्ठिरादयः, तैरुपलक्षितो गुरुदिवसो भारतगुरुदिवसः। राज्यं चरतां युधिष्ठिरादीनामन्त्यो गुरुदिवसो द्वापरावसानगत इत्यर्थः। तस्मिन् दिने युधिष्ठिरादयो राज्यमुत्सृज्य महाप्रस्थानं गता इति प्रसिद्धिः।" इति तट्टी-

१. पुराणेति। बहुधा पुराणोपमर्हकालेऽद्य श्रेयस्कामेन भारतसुहृदा रामायण-भारतमञ्जर्यौ तु दयादृशाऽऽकलनीये एव॥